

HOMILIJE

I. HOMILIJA FRANJE KARD. KUARIĆA NADBISKUPA, VELIKOG KANCELARA

Draga moja braćo u episkopatu i svećeništvu!

„I reče Bog: 'Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar ribama morskim, pticama nebeskim i stoci – svoj zemlji – i svim gmizavcima što puze po zemlji!'” (Post 1,26).

Prva velika istina o čovjeku koju reče sam Bog i potvrđuje tu istinu u psalmu: „Pa što je čovjek da ga se spominješ, sin čovječji te ga pohodiš? Ti ga učini malo manjim od Boga, slavom i sjajem njega okruni. Vlast mu dade nad djelima ruku svojih, njemu pod noge sve podloži...” (Ps 8,5–7).

Ako Bog tako govori o čovjeku i tako si zamišlja čovjeka, zar nije onda sasvim naravno da i čovjek spoznađe Boga, svoga Stvoritelja? Zato Knjiga Mudrosti upozorava na to: stvorenja su počeli obožavati „opčinjeni njihovom ljepotom... morali su spoznati koliko ih tek nadmašuje njihov gospodar, jer ih je stvorio sam Tvorac ljepote” (Mudr 13,3).

Kako si je Bog zamislio čovjeka? Što je čovjek učinio od sebe? Isus govori da se mora nešto u čovjeku dogoditi. Kad se to što Bog želi u čovjeku dogodi, onda će se događati bolji svijet, prava kultura u kojoj će čovjek biti zaista graditelj, gospodar svega, ali osvjetljen svjetlom Božjim, riječju Božjom i milošću Božjom. Zato kaže Isus: „Zaista, zaista, kažem ti, tko se ne rodi nanovo, odozgor, ne može vidjeti kraljevstva Božjega!” (Iv 3,3). Dakle, treba se roditi odozgor. Pali čovjek mora biti uzdignuti čovjek, spašeni čovjek.

Kako se Evanđelje prelijeva u kulturu? Kako to Crkva može utjecati na stvaranje čovjekove kulture? Jednostavno prelijevanjem milosti Božje i riječi Božje u samog čovjeka. Čovjek je stvaralac kulture.

Papa Ivan Pavao II. govorio je u Parizu 2. lipnja 1980. u Unesku: „Budućnost čovjekova ovisi o kulturi. Kad je riječ o kulturi, nalazimo se, Crkva i vi, na fundamentalnoj zbilji koja nas sjedinjuje... Nalazimo se tako u brizi oko čovjeka i na neki način U SAMOM ČOVJEKU.”

Povijesna je činjenica i vjerska istina da je čovjek duboko ranjen; nosi u sebi ne samo težnje za dobrom nego i jake sklonosti na zlo. Tu ranjenost i tu ranjivost on utiskuje i u svoju kulturu koju stvara. Stoga ni kultura nije sva sazdana od svjetla. Nije samo, kako kaže Sabor, uzdignuće „do viših načela istine, dobrote i ljepote” (usp GS 57), nego se i u svakoj kulturi svakog vremena mogu zbivati protučovječ-

ni procesi s manjom ili većom snagom. To su procesi protiv istine, dobrote i ljepote. U tom se smislu može izražavati ranjeni čovjek: može biti žrtva zablude i zabludu može nametati drugome; može biti zao i u zlo zavoditi drugoga; može biti za rugobu protiv lijepoga. Kakav je čovjek takva je kultura.

Ako se dogodi otkupljenje u čovjeku, a to znači oslobođenje čovjeka od zla u njemu samome i ako se čovjek uzdigne preporodom u Duhu Svetom u novost života po Božjoj zamisli i volji, tada i njegovo stvaralaštvo nosi sliku novog čovjeka, odnosno sliku Božju. U to se, naime, stvaralaštvo prelijeva i utiskuje Božja misao, Božja nakana s čovjekom, Božja želja da čovjek bude uistinu slobodan od zla, radostan u dobru, sretan u posjedovanju ljepote koja je odraz Apsolutne Ljepote.

Kada Isus Krist svojom istinom i milošću liječi čovjeka, liječi i njegovu kulturu, cijelo njegovo stvaralaštvo i sve njegove odnose: prema Bogu, prema čovjeku, prema prirodi, prema samom sebi.

Jedan mali primjer da bismo iz teorije došli u konkretnost, jer ona nam je nekako bliža i jasnija; primjer iz jedne kulture koja je sva utemeljena na ateizmu; primjer iz jedne kulture koja je sto posto materijalistička i koja apsolutno u svim svojim službenim stavovima isključuje svaku transcendenciju. Jedan suvremeni svjedok, mlada intelektualka u Lenjingradu Tatjana Goričeva, nadarena studentica filozofije, ateista po odgoju i uvjerenju, sasvim bezobzirna prema nekim etičkim normama u osobnom životu, u knjizi „Nous, convertis d'Union Sovietique” (Mi obraćenici iz Sovjetskog Saveza), a knjiga je objavljena 1983. u Parizu, opisuje svoju duhovnu i duševnu situaciju prije i poslije obraćenja: dva svijeta. Piše: „Već od djetinjstva mrzila sam ljude oko sebe sve do ogavnosti; mrzila sam ih zbog njihovih bijednih strahova i malih briga. Mrzila sam svoje roditelje koji se nisu ništa razlikovali od ostalih i koji su bili sasvim slučajno moji roditelji. Hvatalo me bijesno ludilo na pomisao da sam došla na svijet bez moje volje, što je apsurdno. Mrzila sam i Prirodu s njezinim vječnim ponovnim počecima, s dosadnim ritmom godišnjih doba. Voljela sam samo potpunu samoću...” (str. 15).

„Vi, mladi Zapada, prolazili ste kroz svibanj 1968. dopustivši da vaša svijest bude 'politizirana'; sanjali ste o marksizmu i još danas živite mit revolucije.

Naprotiv, mi smo dubli dublje otkrivajući vječne vrijednosti kulture, povijesti i morala. Napokon, okrenuli smo se prema Bogu i Crkvi, što je vama već neshvatljivo” (ib., str. 18–19). Na drugom mjestu kaže: „Mi bismo bili propali da nismo našli novo tijelo, Crkvu.” Zato ona kaže: „Ljubav prema Crkvi je uvijek 'prva ljubav’.”

Doživjela je susret s Bogom nenadano, neočekivano, poput Savla pred Damascom. Praveći vježbu yoge, prvi put u životu u 26. godini, a to je bilo 1973, čitala je tekst Očenaša kako je bilo preporučeno u vježbi. Čitala je kao neku mantru. Tekst je pročitala šest puta. Taj trenutak opisuje: „Nakon što sam ga pročitala oko šest puta, najednom kao da sam se preokrenula. Nije to bio moj idiotski razum, nego cijelo je moje biće razumjelo da On postoji, On živi Bog, osobni koji me ljubi i koji ljubi sve stvoreno; Bog koji je stvorio ovaj svijet i koji je postao čovjekom iz ljubavi, Bog raspeti, Bog uskrsnuli. U jednoj sekundi objavio mi se 'misterij' kršćanstva, pravi život i moje mjesto u njemu. Bila sam spašena.”

Dakle, otkrio joj se novi svijet. Izrasla u ateističkoj i materijalističkoj kulturi najednom je shvatila da postoji svijet Duha, da postoji Bog Spasitelj čovjeka. Shva-

tila je da postoji svrhunaravna dimenzija u čovjeku i prema tome svrhunaravna dimenzija povijesti i kulture. Mrzila je besmisao svoje vlastite egzistencije, a sada su joj se otvorile oči duše da vidi smisao svega stvorenoga. Unutarnju prazninu zamijenila je spoznaja Punine. Ona to ovako svjedoči: „Sve se u meni promijenilo. Stari je čovjek umro. Ne samo da sam odbacila sve što je za mene imalo vrijednost, svoje ideale, nego kao da su me jednako napustile moje stare navike i moje karakterne osobine.

Napokon, i moje se srce također otvorilo. Počela sam voljeti ljude, razumijevati njihove patnje kao i Božji plan sa svakim od njih i njihovu sličnost s Bogom. U prvo vrijeme, nakon mog obraćenja, svi su mi se ljudi činili kao stanovnici neba: žurila sam se činiti dobro, služiti Bogu i ljudima.

Kakvu sam radost i kakvu svjetlost intelekta otkrila u svom srcu! Pače i vanjski svijet, svaki kamenčić i svaki grm, bili su obavijeni suptilnim ozračjem. U svakom je atomu drhtila Prisutnost u hramu i Božić. Svijet je kraljevska odjeća Gospodina. Kako to nisam prije zapazila? Evo izvještaja o početku moga života” (ib. str. 24–27).

Tako Isus Krist kroz dušu čovjekovu, kroz obraćeno srce, svojim Evanđeljem daje kulturi, i svakoj kulturi, i ateističkoj kulturi novo svjetlo, smisao i sadržaj po čovjeku.

Drugi vatikanski sabor o tome izriče jasan sud: „Kristovo Evanđelje stalno obnavlja život i kulturu paloga čovjeka, a suzbija i uklanja zablude i zla koja proizlaze iz trajno prijeteće zavodljivosti grijeha. Ono neprestano pročišćava i uzdiže moral naroda. Ono nadzemaljskim darovima iznutra oploduje, učvršćuje, usavršava i u Kristu obnavlja vrline i talente svakoga naroda i doba. Crkva već time što ispunja svoje poslanje unapređuje i pridonosi kulturi i civilizaciji, a svojim djelovanjem, pa i liturgijskim, odgaja čovjeka za unutarnju slobodu” (GS 58).

Crkva se ne veže, rečeno je više puta i na Saboru, ni na jednu kulturu, a djeluje u svakoj kulturi u svakom narodu snagom svoga poslanja. Što god se ne protivi istini i dobru u svakoj kulturi, to može biti Evanđeljem i otkupljenjem još više oplemenjeno i uzdignuto na razinu sveobuhvatne čovječnosti.

Kad se govori o kulturi, onda se misli na mnoge ljudske djelatnosti koje su ugrađene na raznim područjima i ljudske misli i ljudskog djela u splet i zbir svih elemenata koji čine kulturu jednoga naroda ili kulturu jednoga doba.

Dakako, mi volimo isticati kako su na kulturu Evrope utjecali i mnogi ljudi Crkve kao znanstvenici, teolozi, filozofi, umjetnici, glazbenici, književnici. Sve je to lijepo, ali smatram potrebnim da ipak treba istaknuti i odati priznanje nebrojnim svećenicima, bilo redovničkim, bilo biskupijskim, kojih imena nisu zapisana ni u povijesti ni u enciklopedijama, a oni najdublje i neposredno utječu na kvalitetu kulture odgajajući Evanđeljem savjest ljudi, pojedinaca, obitelji i najširih slojeva. To su ti naši jednostavni svećenici u neposrednoj pastvi. To su ti vjeroučitelji, kapelani, duhovnici po bolnicama i u zatvorima, što na žalost, kod nas nije moguće. To su ti tihi radnici na njivi Gospodnjoj koji podnose teret dana i žegu. Njihov se posao ne smatra tako uočljivim da bi o njima pisale novine i zanimala se televizija, a ipak to su ti neposredni sijači istinske čovječnosti kada siju riječ Božju

u duše; to su ti odgojitelji savjesti; odgojitelji istinske čovječnosti. Papa Pavao VI. bi ih nazvao „stručnjacima za humanost”.

Draga braćo svećenici, budimo svjesni baš te svoje službe u Crkvi. Vrijednost, dostojanstvo i napredak svakog naroda ovisi o moralnoj svijesti ljudi i o vrijednostima koje usmjeravaju savjest i djelovanje čovjekovo. Dok naviještate Božju nauku, u skladu s vjerom Crkve, vi ste najpozitivniji graditelji prave kulture: kulture srca i kulture savjesti. Umne spoznaje same po sebi bez dobrote mogu biti zlo upotrijebljene. Ako čovjek mnogo toga znade, a zao je u duši, opasan je za druge. Koliko se zla dogodilo u dvadesetom stoljeću do sada, unatoč čudesnim znanstvenim dostignućima na svim područjima znanosti. Ovo je stoljeće najmasovnijih ubojstava ljudi u ime raznih interesa, ideologija, sistema. Tehnički čovječanstvo može biti među zvijezdama, a etički može biti na dnu zla. Iz zlog srca izviru zla protiv čovjeka. Bez kulture srca i savjesti događa se nekultura ili čak antikultura.

Nijedno se društvo u etičkom smislu ne može zvati naprednim, odnosno kulturnim, ako se ne poštuju i ne njeguju u njemu objektivne vrijednosti i etički principi života koji zaštićuju osobu na svim područjima, koji omogućuju zdrav, etički zdrav, život obitelji, koji štite život bezuvjetno, a tu se misli osobito na život nerođenih. Ne može se smatrati kulturnim društvo u kojem se te vrijednosti ismijavaju, niječu, ruše. Tada pada moralna kvaliteta čitavih naroda i njihova kultura gubi svoje duhovne vrijednosti. Čovjek sam sebe bez Duha Božjega ne može učiniti dobrim. A gdje god ima dobrote, pravednosti, čvrstih čudorednih načela, tu je već Duh na djelu. Otkupljenje ulazi u savjesti.

Tatjana Goričeva napisala je i drugu knjigu koja je izašla prošle godine u Freiburgu: „Von Gott zu reden ist gefährlich. Meine Erfahrungen im Osten und im Westen”. (Opasno je govoriti o Bogu. Moja iskustva na Istoku i Zapadu).

U spomenutoj knjizi ona na osobit način govori o Crkvi, a u Crkvi o svećeniku kao nosiocu svih duhovnih vrijednosti u jednu kulturu, u život naroda i svakog sistema. Zato se ona vrlo kritički izražava o svećenicima koji su izgubili svoj duhovni autoritet, koji više ne znaju reći odlučni DA i odlučni NE; odlučni DA dobru i odlučni NE zlu. Ona kaže: „Obraćeni intelektualci (u Rusiji), koji su uživali život punim gutljajima i obožavali slobodu, priznaju autoritet svećenika (naglašavam: autoritet!) isto tako kao i jednostavni čovjek iz puka. Mnogi putuju u manastire da se ispovjede i da čuju mudar savjet 'staraca.' ('Starac' je počasni naslov. Tko ima svetost, dostojanstvo i mudrost starih, dobiva taj počasni naslov.)”

Ona kaže: „Monasi su najbolji dušobrižnici u Rusiji. Ali ima također župnika koji posjeduju dar da mogu oslobađati ljude od moći grijeha i oblikovati u njima savršenu sliku Božju” (ib., str. 39).

„U Rusiji vlada duhovna i duševna glad. Kako to objasniti?... Što se sada događa u Rusiji, fenomen je daleko većih razmjera nego što se ikad moglo čuti i predvidjeti. Time se objašnjava brzina obraćenja. Ono što u normalnim prilikama ne uspijeva ni najblistaviji propovjednik, to kod nas čine nijeme stvari. Prvi citat iz Evandjelja, pronađen u ateističkoj knjizi, može okrenuti cijeli život.

‘Obratite se, jer se približilo kraljevstvo nebesko.’ Vjerojatno nigdje te Gospodine riječi nemaju takvu snagu kao u današnjoj Rusiji” (ib., 46–47). Tako Tatjana Goričeva.

Dakle, nije riječ o nekoj nasilnoj promjeni određenog društvenog uređenja, nego jednostavno o promjeni srca i savjesti. U jednoj ateističkoj kulturi koja postaje planetarni fenomen i koja se nameće instrumentima moći da bi ostvarila novi svijet, ali bez Boga i svake transcendentne usmjerenosti života, nastupa duhovni preporod u ljudima, osobito u mladima i u inteligenciji, i tako opet daje kulturi duhovne sokove; ti obraćenici uprisutnjuju u društvo novi način shvaćanja dužnosti i prava, nove odnose među ljudima, odnose ljubavi i pomaganja... Tako i materijalistička kultura dobiva novu dušu.

Na to upozorava i to naviješta cijelom svijetu papa Ivan Pavao II. On baš tom svojom providencijalnom misijom postaje znak vremena. Obilazi velike dijelove svijeta, susreće se s raznim kulturama, s raznim narodima, ali uvijek naviješta ono univerzalno, ono Božje, Evanđelje koje je svjetlo za svaku dušu i za svaku kulturu i za svaki narod.

Budimo svjesni tog svog poslanja. Mi možemo, zaista, našu suvremenu kulturu prožimati Božjim vječnim vrijednostima. Tako se spasenje u nju prelijeva da bi se ostvarilo onakvo društvo, onakva zajednica i onakva Crkva kako je to preporučio apostol Pavao Filipljanima:

„Ima li u Kristu kakve utjehe, ima li kakva ljubazna bodrenja, ima li kakva zajedništva Duha, ima li kakva srca i samilosti, ispunite me radošću: složni budite, istu ljubav njegujte, jednodušni, jedne misli budite; nikakvo suparništvo ni umišljenost, nego – u poniznosti jedni druge smatrajte višima od sebe; ne starajte se samo svaki za svoje, nego i za ono što se tiče drugih! Neka u vama bude isto mišljenje kao i u Kristu Isusu” (Fil 2,1–5).

To je evanđeoska kultura u odnosima. Da bi takva bila, mora biti u srcu. Stoga mi prvi moramo biti svojim vladanjem, svojim postupcima i svojim odijevanjem i svojim susretima ljudi te Božje kulture koja oplemenjuje svaku kulturu. Neka nam to svjetlo isprosi Presveta Bogorodica. Amen.